

CZU: 654.197(478)“1998/2008”

[https://doi.org/10.59295/sum11\(3\)2024_23](https://doi.org/10.59295/sum11(3)2024_23)

TELEVIZIUNEA DIN REPUBLICA MOLDOVA: ANI DE POLITICI EDITORIALE AMBIGUI (1998 - 2008)

Boris PARFENTIEV,*Universitatea de Stat din Moldova*

Activitatea televiziunii din Republica Moldova (TVM), politicile editoriale promovate în perioada de referință, ne arată un regres pe calea unui audiovizual modern, bazat pe principiile fundamentale ale democrației - libertatea de exprimare, pluralismul de opinii, transparența, dreptul la o informare corectă și imparțială. Începând cu anul 2001, după venirea la putere a forțelor politice comuniste din trecut, s-a înregistrat o revenire la practicile sistemului totalitar - mediatizarea dominantă a activității autorităților în detrimentul opoziției, reducerea finanțării televiziunii și reducerea volumului de emisie, ceea ce a afectat direct dreptul constituțional al cetățenilor de a fi informați, suprimarea diversității de opinie, suspendarea anumitor programe de interes public etc. Începând cu august 2004, titulatura companiei „Teleradio-Moldova” a fost calificată drept instituție publică, dar așteptările mari de la noul statut au fost în zadar.

Cuvinte-cheie: televiziune, politici editoriale, libertate de exprimare, pluralism de opinii, instituție audiovizuală publică, opoziție, democratizare.

TELEVISION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: YEARS OF AMBIGUOUS EDITORIAL POLICIES (1998 - 2008)

The activity of television in the Republic of Moldova, the editorial policies promoted during the reviewed period, show us a regression on the path of a modern audiovisual, based on the fundamental principles of democracy – freedom of expression, pluralism of opinions, transparency, the right to fair and impartial information. And since 2001, after the communist political forces of the past came to power, there has been a return to the practices of the totalitarian system – the dominant media coverage of the activities of the authorities to the detriment of the opposition, the reduction of television funding and the reduction of broadcasting volume, which has directly affected the constitutional right of citizens to be informed, the suppression of diversity of opinion, the suspension of certain programmes of public interest, etc. Since August 2004, the title of the company „Teleradio-Moldova” has been qualified as a public institution, but the high expectations from the new status were in vain.

Keywords: television, editorial policies, freedom of expression, pluralism of opinions, public audiovisual institution, opposition, democratization.

Introducere

În edițiile precedente ale revistei științifice *Studia Universitatis Moldaviae* din ultimii ani (nr. 11/01/2022, nr. 11/02/2022, nr. 11/01/2023), precum și ultimul număr al revistei din seria Științe Economice și ale Comunicării, a se vedea articolele – *Istoria Televiziunii din Moldova: cadrul de constituire și de afirmare*, în care ne-am referit la analiza primului deceniu de activitate (1958 – 1968) a primei televiziuni din Republica Moldova – TVM, *Televiziunea din Republica Moldova în anii de severă cenzură (1968 – 1978)* – o cronică a activității TVM în cel de-al doilea deceniu a istoriei sale, *Televiziunea din Republica Moldova în anii de hotar între epoci (1978 – 1988)* – perioada de trecere de la sistemul politic totalitarist spre o societate democratică – au fost analizate programele și politicile editoriale ale Televiziunii din Moldova în primele trei decenii de activitate. Următoarea cercetare, intitulată *Televiziunea din Republica Moldova: ani de nou fâgaș (1988 – 1998)*, a fost dedicată preocupărilor TVM în cel de-al patrulea deceniu de activitate pe calea instituirii unei societăți democratice. Articolul prezentat pentru ediția actuală, intitulat *Televiziunea din Republica Moldova: ani de politici editoriale ambigui (1998 – 2008)*, vine să caracterizeze situația în câmpul mass-mediei naționale a Televiziunii Moldova 1 în cel de-al cincilea deceniu de activitate.

Context

De la bun început vom afirma, că activitățile Televiziunii în anii recenzați, la capitolul libertatea de expresie, pluralismul de opinii, obiectivitate, politici editoriale adecvate unei instituții publice audiovizuale, este atestat un regres. Politicile editoriale sunt influențate de autoritățile statului și de partidele aflate la Putere, indiferent de culoarea politică, prin diferite modalități – selectarea și dozarea informației prin filiera serviciilor de presă, create în perioada respectivă în cadrul Guvernului, Președinției, ministerelor și departamentelor de stat (care pregăteau știri lipsite de orice element de analiză critică), prin modelarea agendei de știri, care scotea în prim plan exclusiv subiectele cu participarea conducerii de vârf a țării, prin omiterea unor teme de actualitate, cum ar fi șomajul, corupția, privatizarea ilicită, protestele sociale ș.a., prin reducerea volumului de emisie, ce știrbea din varietatea tematică, prin schimbul frecvent și în majoritatea cazurilor nemotivat al conducerii instituției, ce nu permitea promovarea unor politici editoriale bine structurate și definite etc. În continuare venim cu fapte concrete în favoarea celor formulate în rândurile precedente.

Modalități de a nu respecta legea și de a ignora accesul la informația veridică, obiectivă, nepărtinitoare au fost găsite mai multe. Pe lângă cele deja menționate (selectarea și dozarea informației prin filiera serviciilor de presă de pe lângă instituțiile de stat, mediatizarea mai intensă a Puterii în detrimentul Opoziției), au fost incluse și alte mecanisme, ca cel al partizanatului politic direct, când Televiziunea de stat milita în favoarea unei sau altei forțe politice. În anul 1998 mai mulți deputați ai Parlamentului au declarat că „la televiziune apar doar reprezentanți ai Blocului „Pentru o Moldovă Democratică și Prosperă”, acuzând de asemenea instituția că „în cadrul emisiunii de sinteză de duminică, „7 zile”, se face partizanat politic în favoarea blocului, în timp ce partenerii de coaliție nu au acces la televiziune”[1].

Reducerea finanțării televiziunii, care echivala cu reducerea volumului de emisie, constituia încă o pârghie de influență a politicilor editoriale. Analizând durata volumului de emisie din perioada estimată (conform săptămânalului „Programele Teleradio”), vom conchide: din anul 1997 se atestă o reducere esențială a timpului de emisie – de la 18 ore de emisie zilnică la 7 ore în zilele de lucru, 11 ore – sâmbăta și 16 ore – duminica. Începând cu noiembrie 1998, Televiziunea de stat emite doar câte 6 ore pe zi, inclusiv în zilele de sâmbătă și de duminică. Grila de emisie aduna două ediții de actualități «Mesager», două teletexturi de știri la deschiderea și închiderea zilei de emisie, un serial mexican «Prizoniera dragostei» cu peste o sută de episoade, „Orele” Președintelui, Parlamentului, Guvernului și încă câteva emisiuni din domeniul divertismentului pentru zilele de odihnă. La șirul de emisiuni de dezbateri politice, care au fost omise mai înainte, au fost alăturate și alte programe gen – publicistice, didactice, cognitive: „Dimensiuni economice”, „Axa” (întâlniri cu figuri proeminente), „Cursuri preuniversitare”, „Vreau să știu” (teleenciclopedie pentru elevi), „ABC-ul dreptului”, „Vivat profesia!”, dar și programe ale altor studiouri – „Deutsche Welle” (Germania), „Family Album” (SUA) și altele.

Situația creată în urma reducerii volumului de emisie a fost examinată de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului în cadrul ședinței din 24 noiembrie 1998, chestiunea fiind intitulată „privind încălcarea prevederilor licenței de emisie de către conducerea Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” [2]. Membrii Consiliului și-au exprimat nemulțumirea față de reducerea timpilor de antenă de către conducerea Companiei fără acordul Consiliului Coordonator... De facto, Consiliul Coordonator a condamnat efectele și nu s-a referit la cauze. Iar cauzele erau problemele financiare, tehnice, funcționale cu care se confrunta instituția din pricina lipsei de interes a guvernării statului pentru o activitate normală a celui mai important mijloc de comunicare de masă din țară.

Vom constata că problema volumului de emisie va rămâne acută și în anii următori, ceea ce nu ne permite să vorbim despre o politică editorială coerentă, despre o periodicitate respectată a ciclurilor de emisiuni, despre o acoperire tematică variată, despre satisfacerea intereselor informaționale ale mai multor categorii de spectatori.

În august - septembrie anul 2000 Compania de Stat „Teleradio-Moldova”, din lipsă de finanțare pentru difuzarea programelor, a redus cu 3 ore timpul de emisie a programului național radio și cu 2-2,5 ore - a programelor TV. În zilele de lucru emisia dura 5 ore (18.30-23.30), sâmbătă și duminică – 8 ore (15.00-23.00). Limitarea spațiilor de emisie, pe lângă faptul că știrbea procesul de promovare a unor politici editoriale, adecvate unei instituții audiovizuale generaliste, lovea direct în dreptul constituțional al cetățenilor de a fi informați.

Un alt mecanism de influență asupra politicilor editoriale promovate a fost politica confuză de cadre practică, care se caracteriza printr-un schimb frecvent și în majoritate nemotivat al directorilor de televiziune. Din noiembrie 1997 și până în decembrie 2004, în 7 ani de activitate a Televiziunii, directorii generali au fost schimbați de 9 ori, fiecare revenindu-i în medie câte 9 luni de aflare la conducere. Schimbările conducerii TVM reflectau schimbările raportului de forțe din Parlament, adică noile configurații de relații interparlamentare și erau rezultatul unui târg incontinuu între diverse fracțiuni care-și doreau controlul asupra celui mai puternic mijloc de informare și de manipulare a opiniei publice. În scopul simplificării proceselor de înlocuire a conducerii instituției favorabile parlamentarilor, în anul 1997 legiuitorii au modificat Legea Audiovizualului în așa mod încât să poată schimba conducerea ori de câte ori vor dori, din propria inițiativă, fără a ține cont de propunerile Consiliului Coordonator al Audiovizualului, care, conform Art. 31- (2) din Legea Audiovizualului, era „garant al interesului public al audiovizualului”. Or, inițial în lege, Art 7 - (2), se stipula că conducătorii instituțiilor publice ale audiovizualului sunt numiți de către Parlament „la propunerea Consiliului Coordonator al Audiovizualului pe un termen de 5 ani” [3, p.23].

Schimbarea caleidoscopică a conducerii nu permitea elaborarea și promovarea unor politici editoriale bine structurate și definite, realizarea unor noi proiecte de emisiuni de durată în cadrul Televiziunii de stat din Moldova. În această ordine de idei vom menționa practicile diferite, utilizate de multiplele conduceri în gestiunea instituției și în formarea grilei de emisie, care este o oglindă a politicilor editoriale promovate. În diferiți ani de activitate a TVM erau propuse diferite variante de planificare tematică a emisiilor, se schițau diferite accente în favoarea sau în detrimentul edițiilor de știri, ale celor de culturalizare ale spectatorilor sau de educație patriotică... Spre exemplu, în anul 1998, pe durata a câtorva luni de zile, edițiile de știri erau programate la început de fiecare oră – în total 11 buletine informative pe zi, ceea ce se potrivește unui canal de televiziune integralist, specializat în prezentarea edițiilor de noutăți, însă constituie un surplus pentru un canal de tip generalist cum era TVM.

În comparație cu grila de emisie din anul 1998, în care era un surplus de ediții de știri, pentru emisia din anul 1999, după instaurarea unui nou director, îi este caracteristică o supraaglomerație de programe muzicale și distractive în detrimentul celor publicistice și de actualități. Cele mai des întâlnite cicluri de emisiuni din primul trimestru al anului au fost: „Evantai folcloric”, „Melodii pe adresa Dumneavoastră”, „Gala melodiilor în premieră”, „Melodii de neuitat”, „Să crești mare. Felicitări muzicale copiilor”, „Tanti Ludmila prezintă: Hituri internaționale cu mici vedete”, „Duminical TV (muzică de estradă)”, „O melodie în premieră”, „Vino joi „La Victor”- emisiune de divertisment, „Moment poetic”, „Teleamic: pentru mare, pentru mic”- de divertisment și altele, care, plusate la volumul ce-l constituiau filmele artistice și documentare planificate pentru emisie, adunau până la 85 de procente din volumul total de emisie pe lună.

La sfârșitul anilor ‘90, secolul trecut, tot mai persistent se revine la ideea reformei audiovizualului din Republica Moldova. În această ordine de idei un rol important l-au jucat manifestațiile organizate de Uniunea Jurnaliștilor din Moldova, Centrul Independent de Jurnalism, Asociația Presei Electronice, Asociația Presei Independente, care, cu excepția primei organizații, au fost create în anii 1997-1998 și aveau un statut de structuri non-guvernamentale. Noțiunea de audiovizual public, care pentru mulți specialiști din domeniul mass-media din Moldova pe atunci era una abstractă, a căpătat contururi clare după desfășurarea Seminarului internațional cu tema „Audiovizualul public în perspectiva reformei mass-media” organizat la Chișinău de Uniunea Jurnaliștilor din Moldova în colaborare cu Consiliul Europei în zilele de 22-23 octombrie 1998. La seminar au fost puse în discuție o serie de aspecte privind reforma audiovizualului: caracteristicile serviciului public de televiziune și radiodifuziune, necesitatea garantării independenței editoriale a serviciului public de radio și TV, posibilitățile de finanțare a audiovizualului public. S-a subliniat că într-o societate democratică, audiovizualul public are misiunea de catalizator al proceselor democratice și trebuie să îndeplinească funcția „câinelui de pază al democrației” și s-a reiterat decizia organelor de conducere ale Consiliului Europei, care au cerut țărilor membre ale acestui for internațional să renunțe la audiovizualul de stat în favoarea serviciului public de televiziune și radio [4].

Ideea transformării Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” în instituție publică se vehicula în presa periodică și, în special, în cea de profil jurnalistic. Explicația cauzelor principale de tergiversare a proceselor de reformare se reducea, în linii generale, la următoarele - monopolul asupra televiziunii avansa unele par-

tide parlamentare, oricât de democratice s-ar recomanda, și ele nu doreau să cedeze, să renunțe la practica vicioasă a intervenției directe în politicile editoriale ale Televiziunii de stat din Moldova.

Ingerințele în politicile editoriale ale Televiziunii din partea conducerii statale se amplifică după alegerile parlamentare din anul 2001, când o forță politică (PCRM) obține majoritatea în Legislativ. În iulie 2001 Comisia Națională de etică profesională a jurnaliștilor a condamnat politica de dictat pe care partidul de guvernământ o promova la Televiziunea de stat prin suspendarea unor emisiuni de interes public, cum ar fi „Clubul de presă”, care timp de doi ani a fost difuzat la TV Moldova – emisiune care a reflectat viața mediatică din Republica Moldova, cele mai relevante segmente de evoluție a mijloacelor de informare, care înregistrau primele ediții periodice cu politici editoriale diferite de cele promovate de mass-media ghidate de partidul de guvernământ. A fost un abuz administrativ al conducerii instituției care a semnalat încă o dată tendința de suprimare a diversității de opinie, încălcând și libertatea cuvântului, și accesul la informație [5].

Noul Parlament, chiar în una din primele sale ședințe (aprilie 2001), i-a atribuit președintelui Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” – reprezentant politic al puterii, dreptul de a numi, la decizia sa, fără aprobarea Parlamentului, directorii Radioului și Televiziunii naționale. Anterior acești doi responsabili de emisie erau numiți prin votul Legislativului, ceea ce le oferea o posibilitate, cel puțin teoretică, de a promova candidați acceptați de toate formațiunile parlamentare și care dispuneau de o anumită autonomie în luarea deciziilor referitoare la politicile editoriale ale instituțiilor ce le gestionau.

Spațiul de emisie de la TV Moldova era acordat în exclusivitate reprezentanților partidului de guvernământ, ceea ce i-a permis președintelui Consiliului Coordonator al Audiovizualului, d-lui Ion Mihailo, să declare următoarele: „Nu este de competența CCA-ului de a stabili unor sau altor invitați timpi de antenă. Orice televiziune din Republica Moldova stabilește de sine stătător cui și cât spațiu de emisie trebuie să-i acorde. Cât privește situația de la Televiziunea Națională, este un minus al conducerii acestei instituții, pentru că acordă spațiu doar partidului de guvernământ” [6, p.46].

La începutul anului 2002 tensiunile dintre mai mulți reprezentanți ai colectivului Televiziunii și conducerea instituției se amplifică. Angajații Televiziunii consideră că autoritățile le încalcă drepturile profesionale, promovează politici editoriale neadecvate unei instituții audiovizuale ce se dorește a fi publică, li se limitează accesul la informație și dreptul la exprimare. Acest lucru a fost declarat în primele zile ale anului 2002 în timpul întrevederii cu J. Durrie, raportor pentru Moldova la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. S-a mai relatat că televiziunea de stat s-a transformat într-un instrument jalnic de manipulare a opiniei publice și că au fost lichidate toate emisiunile în care se putea polemiza și în care își puteau exprima opinia reprezentanții tuturor păturilor sociale și ai partidelor politice de opoziție, conducerea exercitând un control riguros al informațiilor difuzate [7].

Un grup de intelectuali din Moldova, de organizații non-guvernamentale din domeniul mass-media, de redacții ale publicațiilor și uniuni de creație au cerut democratizarea Televiziunii din Moldova. Ei pledau pentru transformarea programului „Mesager”, principala emisiune informativă, într-un program obiectiv și imparțial, care să reflecte realitatea din țară fără crosete și cosmetizări; pentru introducerea în grila de programe a TV Moldova a unor emisiuni de dezbateri pe teme politice, economice, sociale, culturale; pentru organizarea unei emisiuni săptămânale de sinteză în limba română, consacrată evenimentelor social-politice ale săptămânii încheiate; organizarea unui talk-show interactiv, cu public invitat în studio, gen „Vox populi” în care, ajutați de un moderator independent și imparțial, oamenii să-și exprime punctele de vedere pe un anumit subiect [8]. Vom recunoaște că revendicările propuse pentru grila de emisie nu conțineau ceva deosebit, erau simple exigențe ale unei instituții audiovizuale, care ar activa într-o societate democratică, dar așa și n-au obținut contururi reale.

Perceperea de către societate a necesității de transformare a Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” în instituție publică s-a intensificat în special după protestele organizate de forțele din opoziția parlamentară în Piața Marii Adunării Naționale și în preajma Televiziunii, ce au avut loc la începutul anului 2002 și după desfășurarea grevei angajaților Teleradiodifuziunii din februarie-martie ale aceluiași an, la care au luat parte peste 380 de angajați ai instituției. De fapt, protestele au fost provocate de către putere, prin controlul nelimitat asupra activității editoriale a instituției. Un grup de inițiativă de la Teleradiodifuziune a lansat, la 26 februarie, o declarație de protest față de presiunile exercitate de către autorități asupra jurnaliștilor de la

această instituție, în care se menționa că a fost lezată libertatea de expresie; telespectatorilor li s-a refuzat dreptul la informație corectă și imparțială; practic a fost restabilită cenzura politică de tip sovietic; televiziunea și radioul au ajuns un instrument de manipulare a opiniei publice și de spălare a creierului, o portavoce a formațiunii de guvernământ [9].

Iar la 18 martie a avut loc o adunare generală a angajaților Companiei și a reprezentanților societății civile, în urma căreia a fost adoptată o Declarație, în care, referitor la politicile editoriale promovate de instituție, se relevau următoarele: „Singurele posturi cu acoperire națională sunt controlate de autorități care, prin abuz de putere, își propagă propria poziție și o cenzurează pe cea a oponentilor sau a cetățenilor nonconformiști; dreptul natural al omului de a ști adevărul despre activitatea guvernanților și accesul lui la o informație corectă, netrunchiată și obiectivă este încălcat cu brutalitate” [10]. Adunarea generală considera necesar transformarea cât mai grabnică a Companiei într-o instituție publică, cu politici editoriale independente de puterea politică.

Acțiunile protestatarilor și greviștilor s-au soldat cu adoptarea Rezoluției Adunării Parlamentare a Consiliului Europei din 24 aprilie 2002, care recomandă transformarea Companiei de stat în instituție publică. Documentul stipulează că amploarea mișcării de protest a jurnaliștilor și funcționarilor de la Teleradio-Moldova exprimă necesitatea de a proceda urgent la reforme, pentru a garanta pe deplin libertatea de expresie și a promova un serviciu public de radiodifuziune. Rezoluția cheamă autoritățile să pună capăt practicii de cenzurare a programelor televizate, să perfecteze politici editoriale în spiritul democratic - să inaugureze emisiuni de dezbatere pentru toate partidele politice, pentru opoziția parlamentară și extraparlamentară și invită Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova să inițieze imediat lucrări în ceea ce privește transformarea Companiei „Teleradio-Moldova” în organ public independent.

Erau destul de concludente și utile în elaborarea politicilor editoriale ale Companiei „Teleradio-Moldova” și Recomandările elaborate de către OSCE în comun cu Reprezentanța specială a Secretarului General al Consiliului Europei în Republica Moldova în urma grevelor produse la Televiziune și Radio, întitulate „Reperere pentru activitatea instituțiilor audiovizualului public în Republica Moldova”. În punctul 1 al acestui document se stipulează următoarele principii ce se referă la funcționarea instituției publice audiovizuale, la elaborarea politicilor editoriale specifice acestei structuri:

„Televiziunea și radioul public trebuie:

- să ofere o oglindire completă, precisă, echilibrată și obiectivă a evenimentelor în domeniul politic, economic, social și cultural din Republica Moldova;
- să ofere o imagine comprehensivă a situației reale din țară;
- să încurajeze ascultătorii să-și formeze opinii personale într-un mod liber;
- să reflecte diversitatea culturală și regională;
- să respecte egalitatea sexelor;
- să servească tuturor grupurilor ale societății, inclusiv celor ce sunt neglijate de audiovizualul comercial, așa cum sunt minoritățile etnice și altele;
- să respecte demnitatea ființei umane și să promoveze valorile împărtășite de Consiliul Europei și OSCE, în special cu referință la democrație, pluralism, toleranță și respect pentru drepturile și libertățile omului” [11].

La 26 iulie 2002 Parlamentul a adoptat în lectură definitivă Legea cu privire la instituția publică națională a audiovizualului (IPNA), care prevedea reformarea activității Companiei de Stat Teleradio-Moldova. Însă, noua lege schimba foarte puțin situația de la Teleradio-Moldova fiindcă nu corespundea criteriilor unei instituții în serviciul publicului, partidul de guvernământ păstrându-și controlul asupra ei, actul normativ oferind mai multe forme de amestec direct în politica editorială și de creație a viitoarei instituții publice a audiovizualului, pericol surprins și de experții europeni. Expertiza Consiliului Europei a indicat oportunitatea operării unui șir de amendamente în legea dată. În consecință, Parlamentul a efectuat modificări și completări repetate ale ei. Redacțiile operate din 13 martie 2003 și 13 noiembrie 2004, deși au introdus unele schimbări, care au redus într-o oarecare măsură gradul de imixtiune a statului în activitatea companiei și au accentuat principiul independenței editoriale a IPNA, totuși s-au dovedit a fi contradictorii și insuficiente pentru crearea unui mediu legislativ propice pentru afirmarea audiovizualului public în Republica Moldova.

Sunt trei elemente de primă importanță care determină caracterul public al unei instituții publice a audiovizualului: 1 – independența politicilor editoriale și de creație, 2 – independența în gestionarea activității instituției publice (o autonomie totală), 3 – independența economică. Or, legea din 26 iulie 2002 cu toate modificările care au urmat, nu a permis o independență în gestionare, în administrare și asta, pentru că cei 15 membri ai Consiliului de Observatori erau aleși de putere și, oricum, rămâneau reprezentanți ai puterii și nu ai societății civile. Noua lege nu asigură o autonomie reală a viitoarei instituții publice și a politicilor editoriale promovate, deși tocmai la acest capitol experții europeni au manifestat cele mai serioase rezerve [12].

Modalitățile de funcționare, practicile de activitate a Consiliului de Observatori în perioada ce va urma după anul 2002 va demonstra că majoritatea membrilor forului superior de gestionare a Companiei „Teleradio-Moldova” au fost ghidați din culise. Schimbul frecvent al conducerii Televiziunii, care după 2002 se efectua de Consiliul de Observatori, este o dovadă atât a lipsei de profesionalism în domeniul audiovizualului a mai multor membri ai structurii date, cât și a faptului că erau manipulați de putere. În această ordine de idei este semnificativ și următorul fapt. În anul 2003, când în Parlament se aborda problema reorganizării Companiei de stat prin lichidare, a fost invitată și audiată conducerea Companiei, și nu Consiliul de Observatori, s-a luat act de demersul conducerii instituției, iar Consiliul de Observatori a fost ignorat. Or, după adoptarea Legii IPNA, anume de la acest organ, decisiv pentru activitatea Companiei, trebuiau să vină propunerile și nu de la funcționarii instituției. Consiliul de Observatori este autoritatea supremă care, conform tradițiilor democratice din Europa de Vest, trebuie să apere interesul public atât prin aprobarea conducerii instituției publice, strategiei de dezvoltare, politicilor editoriale promovate, cât și prin anihilarea ingerințelor puterii în activitatea instituției publice. Consiliul de Observatori trebuia să elaboreze conceptul și să adopte decizia de reorganizare, dar nu conducerea executivă a instituției.

Inițiativele intelectualității din Republica Moldova, a opoziției parlamentare, a unui mare grup de angajați ai Teleradiodifuziunii de a democratiza instituția, ca ea să devină „un component al societății civile”, în anul 2002 nu se încununază cu succes, televiziunea, în special, rămânând și în continuare „înregimentată în structurile puterii”. În ianuarie 2003 Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat o Recomandare privind libertatea presei în Europa, în care face trimitere directă și la situația mass-mediei din Republica Moldova. În document, care a fost expedit pentru executare Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, se menționa că „este regretabil că, în pofida recomandărilor exprese ale Consiliului Europei adresate autorităților moldovene și în pofida protestelor în masă de la Teleradio-Moldova în primăvara anului trecut, legea privind audiovizualul prevede numeroase forme de ingerință politică directă” [13].

Problemele Companiei au fost discutate și de participanții la Masa Rotundă cu Statut Permanent, care a activat în anul 2003 și aduna partidele politice din parlament, fiind moderată de Reprezentantul Special al Președintelui Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. În repetate rânduri s-a evidențiat că reprezentanții opoziției nu au acces la Televiziune. Iar din mai multe propuneri pentru democratizarea instituției, mai elocventă este următoarea - „ca reportajele, comentariile și știrile radiofonice și televizate, care vor viza critic o persoană publică, un partid politic, ONG, organizație religioasă, culturală sau profesională, vor reflecta în mod obligatoriu și punctul de vedere al celor vizați critic, acordându-li-se posibilitatea să se exprime, concomitent cu criticile care i se aduc, în cadrul aceleiași emisiuni” [14]. De fapt, este un principiu bine cunoscut și respectat în țările democratice și care se cere implementat în practicile audiovizualului național.

În octombrie 2003 majoritatea comunistă din Parlament, influențată de criticile aduse la adresa Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” de către forțele politice din opoziție, organizațiile non-guvernamentale de domeniul mass-media, observațiile și recomandările organismelor internaționale, votează în prima lectură un proiect de lege care prevede lichidarea instituției de stat. Însă proiectul de lege a ajuns în Parlament fără a fi supus în prealabil unor discuții publice. Și membrii Consiliului de Observatori s-au arătat nemulțumiți de faptul că au fost neglijați de inițiatorii documentului în cauză. Agenda reorganizării Companiei Teleradio-Moldova a fost discutată de parlamentarii moldoveni la Strasbourg și au convenit cu experții europeni asupra principiilor de bază, care urmau să fie respectate în faza de constituire a viitoarei instituții publice a audiovizualului. Atât parlamentarii din opoziție, cât și cei din partidul de guvernământ, asistați de oficialii ai Consiliului Europei, au ajuns la un numitor comun în ceea ce privește elaborarea statutului instituției și criteriilor de angajare ai colaboratorilor acesteia, care urma să se facă prin concurs [15].

Pentru elaborarea unor politici editoriale, care ar ține cont de interesele publicului, este necesară evaluarea audienței. Or, importanța cunoașterii publicului și al intereselor sale devine considerabilă mai ales în cadrul unei piețe concurențiale și este la fel de indispensabilă ca și marketingul pentru o întreprindere producătoare de bunuri materiale sau de servicii. Este inutil a produce o materie audiovizuală dacă nu se pornește de la a cunoaște ce se cere de publicul spectator, a proporțiilor ofertei, a categoriilor concrete de spectatori, a zonelor orare prioritare etc. „Mai mult ca niciodată studiul de audiență și analiza publicului dobândesc un caracter strategic pentru mass-media” – afirmă cercetătorul francez în domeniul comunicării, J-P. Morhuenda [16, p.167]. În această ordine de idei, prezintă interes investigațiile realizate în octombrie 2003 de instituția sociologică IMAS-INC Chișinău la comanda Centrului Independent de Jurnalism. Cercetarea a avut ca obiectiv înregistrarea audienței posturilor de televiziune, radio, a presei scrise din Republica Moldova și a fost organizată conform rigorilor unei analize sociologice profesionale. Eșantionul a fost proiectat după următoarele caracteristici: sex, vârstă, mediu de rezidență urban/rural ș. a., în conformitate cu datele comunicate de către Departamentul de Statistică al Republicii Moldova. Întregul eșantion a fost de 1097 persoane. TV Moldova s-a plasat pe locul doi la capitolul „Posturile TV privite cel mai des”, cu 56,5 % de voturi, ORT Moldova acumulând 71,1 %. Pe aceeași poziție TV Moldova era și la „Audiența TV” cu 26,8 % de spectatori pe zi, iar ORT Moldova – cu 40,1 % [17, p.22-23]. Indicii audienței au fost prezentați pentru fiecare zi a săptămânii. Numărul telespectatorilor TV Moldova 1 în zilele de marți, miercuri și duminică era semnificativ mai mic decât în restul zilelor săptămânii (24-25 procente contra 30-33 procente), fapt ce trebuia să-i facă pe programatori să analizeze oferta propusă pentru zilele cu audiență redusă. Însă, de regulă, rezultatele sondajelor erau ignorate, erau calificate ca învinuiri false, de calomnie aduse de sociologi la adresa instituției, reacția conducerii Companiei la observațiile critice fiind neadecvată, bolnăvicioasă. Iar mai multe emisiuni din cele preferate de telespectatori, indicate în sondaj, în grilele din anii următori își vor pierde locul. Printre ele – „Tanti Ludmila SHOW”, „Vedete cu șorț”, „Față în față cu viața”, „Cartierul tineretii” și altele.

Anul 2003 se încheia cu un nou scandal la Televiziunea formal publică, ce caracteriza foarte elocvent politicile editoriale promovate de instituție în acea perioadă. Pe data de 28 noiembrie conducerea Companiei „Teleradio-Moldova” a dispus interzicerea emisiunii „Bună seara”, care urma să fie transmisă în direct și să ia în dezbatere Memorandumul cu privire la reglementarea transnistreană. La emisie au fost invitați liderii fracțiunilor parlamentare, Reprezentantul special al Secretarului General al Consiliului Europei V. Filipov și Reprezentantul pentru presă și relații cu publicul al misiunii OSCE în Moldova C. Neukirch, astfel ca problema să fie abordată echidistant și cu participarea reprezentanților diferitelor curente de opinii din țară, precum și a experților internaționali. Însă emisiunea a fost scoasă de pe post, faptul servind drept încă o dovadă a amestecului puterii în politicile editoriale ale instituției, nedorinței dezbaterilor publice ale problemelor de interes național și în așa mod suprimând libertatea de exprimare și dreptul omului la informare [18].

La începutul anului 2004 conducerea Companiei „Teleradio-Moldova” a acționat în judecată Comitetul anticriză din presa electronică, Federația oamenilor de radio și televiziune, Comitetul sindical al salariaților Companiei, câteva ONG-uri și instituții media care au pus la îndoială veridicitatea celor întreprinse de administrație pentru reorganizarea instituției, învinuindu-le că prejudiciază imaginea Teleradio-Moldova și destabilizează situația în Companie. Iar conducerea instituției își continua activitățile cu aceleași practici de sistare a emisiiei care, în viziunea administrației, era în disonanță cu politicile promovate de partidul de guvernământ. La 19 ianuarie a fost suspendată emisiunea „Bună dimineața”, colectivul de creație al căreia și-a exprimat dezacordul cu decizia conducerii Companiei de a acționa în judecată organizația obștești, ONG-uri și instituții media care, chipurile, au dezinformat opinia publică privind situația de la instituție.

Angajații de la Teleradio-Moldova au adresat o scrisoare Consiliului de administrație și Consiliului de Observatori ale Companiei, prin care au chemat cele două organe de conducere să nu se grăbească să adopte proiectul statutului Companiei, propus de președintele instituției. În scrisoare se menționa că „proiectul statutului nu corespunde principiilor esențiale de funcționare a unei instituții în serviciul publicului, ci mai degrabă este un statut pentru un audiovizual comercial. Proiectul statutului nu răspunde la întrebarea care este misiunea audiovizualului public, nu asigură libertatea de expresie și pluralismul de opinii”. Autorii

scrisorii mai menționau că „proiectul statutului încurajează stilul autoritar de conducere și de luare a deciziilor în cadrul Companiei”, ceea ce nu putea fi numit stil democratic de dirijare [19].

„Article 19”, organizație internațională de media cu sediul la Londra, care monitorizează libertatea de expresie în țările unde consideră că este amenințat principiul libertății presei, a constatat că „în Republica Moldova este generalizată lipsa transparenței și a circulației libere a informației”. „Article 19” estimează în special nivelul de transparență în domeniul audiovizualului ca fiind foarte scăzut și amintește că numai protestele jurnaliștilor și intervenția comunității internaționale au fost cele care au determinat autoritățile să accepte instituirea unui serviciu public de radio și televiziune. Republica Moldova, alături de Ucraina, Rusia, statele din Caukaz și Asia Centrală, figurează într-un raport al Comitetului pentru apărarea jurnaliștilor, cu sediul la New-York, printre țările care au renunțat la continuarea proceselor de liberalizare și democratizare, inițiate la începutul deceniului nouă, secolul trecut, și au derapat spre un sistem de control al statului asupra principalelor mijloace de informare în masă de inspirație sovietică. Anterior, alte două organizații internaționale ale jurnaliștilor - „Reporterii fără frontiere” și Organizația Asociațiilor de Media din Sud-Estul Europei (SEEMO), și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu evoluția situației din domeniul libertății presei în Republica Moldova, prin intermediul unor comunicate împotriva tratamentului aplicat presei moldovenești de către autorități [20].

Astăzi nimeni nu pune la îndoială impactul imens al mass-mediei și, în special, al televiziunii asupra vieții societății și a indivizilor ei. Mass-media reprezintă principala sursă pentru formarea majorității opiniilor despre lume, dar ele sunt și cele mai rapide moduri de răspândire a informațiilor în cadrul întregii societăți. De aici pornește și interesul deosebit al guvernanților pentru politicile editoriale promovate de mass-media. D. Graber, cercetătoare în domeniul politicii și ale mass-mediei, afirmă următoarele: „Încercările guvernului de a controla și manipula mass-media sunt universale, deoarece guvernele din întreaga lume consideră mass-media o forță politică importantă. Această convingere este întemeiată pe presupunerea că instituțiile care controlează informațiile publice pot modela percepția și comportamentul public, determinând astfel sprijinul sau opoziția cetățenilor și a oficialităților în raport cu guvernul și politicile acestuia. Prin controlul asupra informațiilor privind instituțiile și evenimentele, guvernele de pretutindeni încearcă să mențină sistemul politic intact și să reglementeze mass-media și alte instituții sociale care depind de publicitatea mediatică. Deci, controlul se produce în toate societățile, extinderea, natura și scopurile sale pot varia” [21, p. 209]. Aceste variații de exercitare a controlului asupra mijloacelor mass-media sunt în funcție de nivelul de democrație, de regimul instaurat în societate. Dacă „în societățile totalitare mass-media sunt de fapt un instrument al guvernului ale căror scopuri fundamentale sunt menite să mențină regimul aflat la putere, apoi în societățile democratice mass-media sunt de obicei libere să-și exprime opoziția față de regim, să-l atace și chiar să-l denigreze. Această posibilitate face ca mass-media din societățile non-autoritare să fie o piedică în calea abuzurilor guvernamentale ale puterii și un bun mijloc de îmbunătățire a activității de guvernare” [Ibidem].

Din august 2004, în titulatura Companiei „Teleradio-Moldova” apare calificativul de instituție publică. A fost un rezultat al eforturilor insistente începute în anul 2002 pentru schimbarea statutului instituției. Au avut loc proteste, greve, inclusiv greva foamei; s-a adoptat o lege privind instituția publică a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” din 26 iulie 2002 care, din cauza că nu satisfăcea nici jurnaliștii, nici opoziția, nici Consiliul European, a fost abrogată; legea cu același titlu din 28 februarie 2003, adoptată în ultima lectură de Parlament (susținută doar de fracțiunea comunistă), însă în fața insatisfacției Consiliului European, - nepromulgată de președintele țării; și, în sfârșit, Legea referitoare la Instituția Publică Națională a Audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” din 13 martie, 2003, care de această dată a ținut cont de cele mai esențiale recomandări ale Consiliului European și la 21 martie a fost promulgată, drept că la 13 noiembrie anul 2003 au mai fost efectuate unele modificări și în această lege. Au mai fost și Rezoluțiile Adunării Parlamentare ale Consiliului European nr. 1280, adoptată la 24 aprilie 2002, nr. 1303 din 26 septembrie 2002, raportul Comisiei de monitorizare pentru Moldova, intitulat „Punerea în aplicare a Rezoluției 1303 (2002) cu privire la funcționarea instituțiilor democratice în Moldova” din 3 aprilie 2003. Vom aduce considerentele care cereau revizuirea legii cu privire la audiovizual și transformarea statutului Companiei Teleradio-Moldova în organism public independent. Criticile exprimate față de lege atât din partea societății civile, a opoziției politice, cât și din partea jurnaliștilor de la Teleradio-Moldova se refereau

esențialmente, pe lângă controlul puterii asupra activității editoriale a instituției, la componența și modul de numire a Consiliului de Observatori. În eventualitatea implementării legii, situația la Teleradio-Moldova nu se schimba cu nimic, partidul de guvernământ păstrându-și controlul asupra ei. Consiliul de Observatori ai cărui membri (15) urmau să fie numiți de șeful statului, Parlament și Guvern reprezentau un singur partid politic – Partidul Comuniștilor, ceea ce însemna că un grup politic putea controla activitatea Televiziunii publice. Or, o televiziune publică nu poate fi dependentă de aspirațiile Puterii, ceea ce și trebuia stipulat în lege. Un alt aspect supus criticii, din legea aprobată la 26 iulie 2002, - numirea în funcție a conducerii Companiei rămânea pe seama Parlamentului, Consiliul de Observatori propunând candidaturile. În urma modificărilor în lege din 13 martie și 13 noiembrie 2003 numirea în funcție a președintelui Companiei și, la propunerea acestuia, a altor membri ai conducerii instituției a devenit o atribuție a Consiliului de Observatori. Or, acest Consiliu este organul de supraveghere și de control al Companiei. Această structură numește un președinte, publică toate reglementările referitoare la funcționarea și organizarea Companiei și fixează strategia de programare – politicile editoriale și grila de emisie.

Realizând o retrospectivă a emisiunilor televizate din prima jumătate a anului 2004, adică până ca TV Moldova 1 să devină instituție publică, vom enumera circa 50 de cicluri de emisiuni pe teme sociale, politice, economice, culturale, de divertisment, cognitiv instructive, pentru copii și tineret, spectacole televizate etc., adică de un spectru tematic destul de variat, ce includea emisiuni pentru diferite categorii de telespectatori. Or, după 8 august din cele circa 50 de cicluri de emisiuni 35 (!) au fost reduse. În schimb au fost incluse mai multe cicluri de filme – seriale artistice și documentare, emisiuni în reluare la rubricile „Din videoteca TV”, „Din fondul TVM”, „Serial artistic”, „Desene animate”, „Din zestre de lăutari” (retransmisiuni de concerte de folclor din fondurile televiziunii) și doar câteva emisiuni noi – „Vector european”, „Tribuna partidelor politice”, „Time-out” (magazin sportiv), „E – Moldova”, „Moldova turistică” care, cu excepția ciclului „Vector european”, n-au avut o viață lungă, ele dispărând din grila de emisie peste un an sau chiar peste câteva luni.

Politicile editoriale promovate, deloc oportune pentru varietatea tematică, calitatea profesională joasă a programelor TV Moldova 1 din a doua jumătate a anului 2004 își găsesc continuare și în anii 2005-2006. Începând cu luna ianuarie 2005, în programul de emisie sunt incluse zece (!!!) filme de serie (studiind programele a câtorva zeci de posturi de televiziune publică din lume, autorul nu a întâlnit un caz similar când, concomitent, în fiecare săptămână, la o televiziune generalistă erau derulate zece filme-seriale), emisiunile originale proprii fiind limitate la maximum, ele constituind 3 - 3,5 ore pe zi. Nu vom greși dacă vom afirma că în felul acesta politicile editoriale promovate urmăreau scopul de a-i sustrage pe telespectatori – cetățenii țării de la problemele acute economice, sociale, politice, ecologice, culturale din societate și de a le propune filme cu subiecte siropoase, în majoritate de producție a studiourilor din țările latino-americane, din Noua Zeelandă, cum ar fi cele întitulate „Savoarea iubirii”, „Nisipuri fierbinți”, „Aventuri în Caraibe”, „Sunetul și tăcerea” sau „Detectivii” (serial polițist), „Avocații”, „Merlin” etc., seriale subiectele cărora demult au fost uitate de către telespectator, ele, pe bună dreptate, mai fiind comparate cu guma de mestecat. Serialele „Savoarea iubirii” și „Nisipuri fierbinți” le găsim cu regularitate în programele TV Moldova 1 timp de câțiva ani – și în 2006, și în 2007. În plus sunt incluse și altele noi, cum ar fi „Carola Casim” (Argentina), „Prietenii la cataramă” (Australia).

O ameliorare a politicilor editoriale, în conformitate cu principiile de funcționare a unei instituții publice autentice, a survenit în a doua jumătate a anului 2007, în urma schimbării conducerii Companiei „Teleradio-Moldova”, angajării în calitate de consilieri ai unor specialiști din domeniul televiziunii. În programele de emisie apar mai multe emisiuni în premieră, care vin să lărgescă aria tematică, categoriile de spectatori – „Ghid economic”, „Zona liberă”, „Contrapunct” (dezbateri publice), „Formula succesului” (schize despre personalități remarcante din Republica Moldova), „Sinteza parlamentară”, „La obiect” (cognitivă), „Fii tânăr”, „Mai în glumă, mai în serios” (portrete de contemporani, moderator – Gh. Urschi), „Cronograf Cinema”, „Cronos” (o reluare a evenimentelor săptămânii), „Barometrul sănătății” etc. Însă, în politicile editoriale promovate (în special în edițiile de știri) continuă să rămână viabile tendințele vechi – reflectarea realităților preponderent de pe poziția partidului de guvernământ, problemele majore ale societății fiind evitate sau abordate formal, accesul opoziției rămânând sporadic și selectiv.

Dificultățile prin care a trecut Teleradio-Moldova în calea spre o instituție audiovizuală cu adevărat publică și în promovarea unor politici editoriale adecvate societății democratice au stat și în fața mass-mediei din întreaga Europă de Est. Analistul P. Gross, referindu-se la situația în mass-media est-europeană de la începutul anilor '90, secolul trecut, vine cu următoarea afirmație: „Mass-media est-europene de după 1989, mai ales audiovizualul, s-au organizat în concordanță cu vechea ideologie colectivistă și cu rolul dominant al partidului-stat, pentru că acestea sunt considerate cele mai potrivite mijloace de a obține susținerea publicului pentru noii lideri politici. „Convingerea puternică”, conform căreia mass-media există pentru a servi guvernarea sau statul (sau partidul ori partidele și politicienii care controlează guvernul sau statul) se schimbă încet”. Și în continuare: „Practic, toți noii lideri est-europeni au luptat împotriva libertății presei de a-i ataca pe ei și politicile lor. Partidele luptă pentru a deține propriile ziare și pentru a împiedica audiovizualul să relateze negativ la adresa lor. Făcând acest lucru, ele reflectă vechile tradiții cu care s-au obișnuit... Noii lideri se tem că orice informație negativă apărută în presă le va reduce prestața și așa slăbită” [22, p. 132].

Sunt tipice și modalitățile de influență și de control ale mass-mediei de către statele și guvernele est-europene, Republica Moldova făcând parte din ele. Aceste modalități, conform lui P. Gross, constau în campanii subtile și mai puțin subtile venite din partea guvernului, statului și oficialităților din partidul aflat la putere pentru a diminua credibilitatea și influența mass-mediei, precum și pentru a intimida jurnaliștii prin:

- refuzul ferm de a răspunde descoperirilor mass-mediei legate de corupția și abuzurile guvernului sau statului. Dacă e să ne referim la mass-media din Republica Moldova – practica din anii trecuți de reacție obligatorie la materialele critice, la demascările făcute de mass-media au rămas în istorie. Subiecții vizați în materialele video, inclusiv unele instituții guvernamentale, de regulă nu poartă nici o responsabilitate pentru cele editate, nu-i preocupă nici o eventuală deteriorare a imaginii instituției sau a persoanei vizate;

- acuzele variate aduse mass-mediei: de la lipsa de responsabilitate la lipsa de patriotism pentru faptul că nu au adoptat linia trasată oficial. Referitor la practicile din Republica Moldova – partidele de guvernământ considerau și consideră că dacă pierd controlul asupra canalului TV Moldova 1, acesta imediat va deveni antistatal, nu va ține cont de interesele societății. Indiscutabil, instituția publică audiovizuală trebuie să promoveze și să apere interesul național, imaginea statului, limba și cultura țării. Dar ea nu trebuie să confunde statul cu funcționarii de stat ori cu unele instituții ale acestuia, nu trebuie să devină „marionetă” în mâinile statului;

- numirea persoanelor care favorizează controlul statului sau guvernului asupra audiovizualului în funcție de directori ai radioului și televiziunii publice și ca membri ai consiliilor care controlează aceste instituții (a se vedea exemplul adus în paginile precedente de schimbări dese și nemotivate ale directorilor TV Moldova 1);

- susținerea unor noi legi și reglementări care să favorizeze controlul guvernului sau statului asupra mass-mediei (a se vedea exemplul prezentat anterior de schimbări efectuate în Legea Audiovizualului din 1995, care au permis Parlamentului de a numi conducerea de vârf a Companiei Teleradio-Moldova 1 fără a se consulta cu Consiliul Coordonator al Audiovizualului).

Sunt doar câteva din șirul de modalități de influențare a mass-mediei caracteristice țărilor est-europene deja de mai bine de două decenii și jumătate în urmă, însă se creează impresia că au fost culese din realitățile mass-mediei din Republica Moldova acum câțiva ani și chiar la timpul prezent. Or, în țările Europei de Est la care face referire P. Gross - Albania, Bulgaria, Ungaria, Republica Cehă, Republica Slovacă, Polonia și România, succesul guvernanților de a influența și de a controla mass-media a fost unul de scurtă durată și aceste încercări „sunt mai puțin reușite în ultimul deceniu, pentru că instituțiile s-au schimbat datorită modificărilor de personal, politică, strategii și, într-o oarecare măsură, de mentalități și relații între instituții” [22, p. 87].

Dacă statele est-europene au depășit de timpuriu această maladie, moștenită de la sistemul autoritar – cea de implicare în activitatea mass-media, apoi în Republica Moldova fiecare pas pe calea democrației necesită eforturi sporite. Desigur, după perioada de trecere de la sistemul totalitar la cel democratic, guvernanților le este mai dificil să controleze, în mod direct și deschis, instituțiile media. O cauză a acestei situații ar fi legislația proprie fiecărui stat ce se dorește democratic și care prin buchia legii asigură libertatea de exprimare și de opinie, precum și actele internaționale la care aderă orice stat democratic, care, la fel, dau prioritate dreptului la opinie. În cazul Republicii Moldova putem prezenta, drept exemplu, Articolul 34 (al. 1 și 2) al

Constituției, Legea privind accesul la informație, precum și Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor omului și a Libertăților Fundamentale, la care facem parte. Însă, de-a lungul anilor de independență statală, guvernării au reușit să găsească alte noi metode, prin care ar direcționa presa după propriul lor plac sau i-ar provoca pe ziariști să nu părăsească spațiul politicului.

Concluzii

Or, dacă vom trece lista programelor Televiziunii Moldova 1 din perioada cercetată prin filiera principiilor unui canal de televiziune public (independența, libertatea, autonomia editorială, pluralismul și diversitatea conținuturilor, imparțialitatea, obiectivitatea, neutralitatea), a oportunităților audiovizualului public (detașarea de interese comerciale și politice, serviciu universal, destinat totalității spectatorilor, un serviciu al cetățenilor), ne vom convinge că situația cu varietatea de programe pentru diferite categorii de telespectatori se agravează vădit. În urma unor politici editoriale străine serviciului public de televiziune, promovate de către conducerea Companiei, dar aprobate și de majoritatea membrilor Consiliului de Observatori, care era mai mult în serviciul Puterii decât al societății, în grila instituției publice audiovizuale lipseau cu desăvârșire emisiuni ce ar prezenta un forum pentru dezbaterile în public, unde poate fi exprimat un spectru cât mai larg de opinii și viziuni, care ar reflecta diferite idei și convingeri din societate în vederea consolidării acordului social mutual, a toleranței și promovării relațiilor comunitare în societățile multiculturale, care ar oferi o informație independentă și echidistantă în programele sale, ar sprijini valorile de bază ale societății democratice, în special respectul pentru drepturile omului, cultură și pluralism politic.

Referințe:

1. *Proiect de hotărâre privind reflectarea activității Parlamentului în emisiunile Companiei de stat „Teleradio-Moldova”*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 3, noiembrie 1998.
2. *Conducerea „Teleradio-Moldova” a fost „audiată” de Consiliul Coordonator al Audiovizualului*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 5, decembrie 1998.
3. *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului / Dir. pentru Drepturile Omului a Consiliului Europei*. Chișinău: S.n., 2002.
4. *Autoritățile publice din Republica Moldova continuă să limiteze dreptul cetățenilor la informație*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 4, martie 1999.
5. *CNE condamnă politica de dictat pe care partidul de guvernământ o promovează la „Teleradio-Moldova”*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 14, iulie 2001.
6. *Probleme ale audiovizualului național. Reglementări și autoreglementări în domeniul audiovizualului*. Chișinău: Editor-Asociația Presei Electronice”APEL”, 2006, 46 p.
7. *Ziariștii din Moldova consideră că autoritățile le încalcă brutal drepturile profesionale*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 2, ianuarie 2002.
8. *Un grup de intelectuali, redacții ale publicațiilor și uniuni de creație cer democratizarea TVM*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 3, februarie 2002.
9. *Angajații de la Teleradio-Moldova au supus criticilor proiectul statutului Companiei*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 3, februarie 2004.
10. *Declarația Adunării generale a angajaților Companiei de Stat Teleradio-Moldova și a reprezentanților societății civile*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 6, martie 2002.
11. *Repere pentru activitatea instituțiilor audiovizualului public în Republica Moldova*. Elaborat de OSCE în Moldova și de Reprezentanța specială a Secretarului General al Consiliului Europei în Republica Moldova, 2002.
12. *Săptămânalul „Programele TeleRadio” al Radioteleviziunii Naționale* (nr. 42, octombrie 1990).
13. *APCE condamnă ingerința politică în activitatea editorială a Companiei „Teleradio-Moldova”*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 2, ianuarie 2003.
14. *Masa rotundă recomandă noii conduceri a Companiei „Teleradio-Moldova” să democratizeze instituția*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 15, iulie 2003.
15. *Grupul de deputați moldoveni au convenit cu Strasbourgul cum va fi derulată reorganizarea instituției publice a audiovizualului*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 21, noiembrie 2003.

16. BERTRAND, C-J. *O introducere în presa scrisă și vorbită*. Iași: Polirom, 2001, 167 p.
17. OSIPOV, V. *Criza producătorului în audiovizualul moldovenesc*. În: *Mass-media. Buletin analitic*. Chișinău: CIJ, iunie 2000, pp. 22-23.
18. *Partidul de guvernământ continuă să controleze abuziv postul național de televiziune*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 23, decembrie 2003.
19. *Angajații de la Teleradio-Moldova au supus criticilor proiectul statutului Companiei*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 3, februarie 2004.
20. *O importantă organizație de media clasifică R.M. printre statele în care autoritățile încearcă să-și subordoneze presa*. În: *Curier Media. Buletin informativ CIJ*, nr. 6, martie 2004.
21. POP, D. *Mass-media și democrația*. Iași: Polirom, 2001, 209 p.
22. GROSS, P. *Mass-media și democrația în țările Europei de Est*. Iași: Polirom, 2004, 132 p.

Date despre autor:

Boris PARFENTIEV, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0003-3531-9102

E-mail: boris.parfentiev@usm.md

Prezentat la 22.03.2024